

De feitelijke ongelijkheid tussen man en vrouw is nog niet opgeheven, zegt Renée Römken, directeur van het nieuwe instituut voor emancipatie en vrouwengeschiedenis dat maandag wordt gepresenteerd. 'Je verandert de samenleving niet in één generatie.'

'Meisjes kiezen nog steeds eenzijdig'

INTERVIEW

Maaïke van Houten

De begroeting als nieuwe hoogleraar aan een universitair onderzoeksinstituut staat haar nog helder voor de geest. De mannelijke collega lachte haar toe. "O, ik ben zo blij dat jij er bent", zei hij. "Nu wordt het gezellig."

Jaren later vindt Renée Römken het nog steeds een veelzeggende anekdote. De man in kwestie en zij kenden elkaar niet persoonlijk, ze wisten alleen van elkaars bestaan via werk en publicaties. "Dit was de eerste binnenkomer", zegt Römken. "Hij had waardering voor mijn werk, maar vrouwelijkheid wordt dus meteen met gezelligheid geassocieerd."

Bent u niet gezellig?

"Kijk, het is niet erg dat iemand zegt dat ik gezelligheid breng. Maar zodra het aan vrouwelijkheid wordt gekoppeld, dan ga ik steigeren. Als je het hebt over vrouwelijke vaardigheden, dan houd je vrouwen, en ook mannen, in een bepaald stramen. Er zijn ook gezellige en zorgzame mannen. In mijn ideale wereld is het lichaam van de man en de vrouw niet meer de drager van talenten en vaardigheden, ik wil graag dat mensen zich kunnen ontwikkelen in menselijke vaardigheden en talenten. Sociaal zijn mannen en vrouwen een fictie. Op de biologische realiteit dat mannen en vrouwen er gemiddeld anders uitzien, is het hele maatschappelijke bouwwerk gestoeld. Daar willen wij noodzakelijke vragen bij stellen."

Renée Römken (59) is sinds mei directeur van twee gefuseerde instellingen: Aletta, het Instituut voor Vrouwengeschiedenis, en kenniscentrum E-quality. De nieuwe organisatie, die zich maandag presenteert in de Rode Hoed in Amsterdam, is hoedster van de geschiedenis van de vrouwenbeweging, verzamelt archieven en ontwikkelt kennis over de huidige emancipatoire ontwikkelingen. Met onderzoek en advies richt ze haar blik op de toekomst.

Bij het instituut voor emancipatie en vrouwengeschiedenis werken ongeveer veertig mensen. Vooral vrouwen, maar ook een enkele man. Of over die mannen discussie is geweest, weet Römken niet. Maar zij vindt mannelijke werknemers 'geen punt'; de tijd dat haar medestudentes haart in het Nijmegen van de jaren zeventig boos aankeken omdat zij haar broer had meegenomen naar een debat over feminisme, is voorbij. Maar al zijn de vrouwen ver in de meerderheid, bij gelijke geschiktheid geeft het instituut de voorkeur aan een vrouw. Dat is gerechtvaardigd, vindt Römken, omdat vrou-

wen nog steeds een achterstand hebben op de arbeidsmarkt.

Aan de ene kant wilt u niet denken in verschillen tussen mannen en vrouwen, aan de andere kant bent u wel directeur van een instituut voor emancipatie en vrouwengeschiedenis, en heeft u het over achterstanden van vrouwen. Hoe tegenstrijdig is dat?

"Ja, dat is een paradox. Vrouwen zijn het vertrekpunt van dit instituut, maar we willen het denken in mannen en vrouwen ook ter discussie stellen, en opblazen. Wij willen kennis verspreiden, die bijdraagt aan emancipatie en gelijkberechtiging van vrouwen. Wij hechten er tegelijkertijd aan te erkennen dat mannen en vrouwen een uitkomst zijn van de

grijpt niet waar ik mee bezig ben. Het besef dat je staat op de schouders van je voorouders, van je voormoeder, dat is tanende bij twintig-jarigen. De nieuwe generatie is met het idee opgegroeid dat als je je best maar doet, alles lukt. Willen is kunnen. Maar de verschillen zijn zeer hardnekkig, je verandert de samenleving niet in één generatie. We moeten niet doen alsof er geen probleem meer is, nu de Tweede Kamer een behoorlijk aantal vrouwen telt, we Neelie Kroes in Brussel hebben, en er enkele vrouwen zitten in de top van het bedrijfsleven. Ze zijn nog steeds in de minderheid en we weten dat dat te maken heeft met een omgeving waarin traditionele beelden van vrouwen en mannen een rol spelen.

passen, in plaats bij wat van hen wordt verwacht?

"Neem het onderwijs, daar is geen enkele belemmering meer voor vrouwen. Anna Maria van Schurman moest in de zeventiende eeuw van achter een gordijntje college volgen, Aletta Jacobs vocht om in 1871 toegelaten te worden tot de universiteit. Dat zijn markeringspunten in de geschiedenis.

"Maar waar staan we nu? De achterstand is bijna ingelopen, nu hebben meisjes zogenaamd een vrije keuze. Ze worden weliswaar niet gedwongen, maar de keuze valt heel eenzijdig uit. Op het vmbo kiest vijf procent van de meisjes voor techniek, en vier procent van de jongens voor de zorgvakken. In het hbo en wo volgt rond de 18 procent van de meisjes een technische of informatica-richting, tegen 35 procent van de jongens. Dat heeft te maken met een samenleving waarin de beeldvorming en de verwachtingen heel stereotiep zijn. Daar is geen sprake van vrijheid van denken die de weg open naar gelijke kansen. Als de verschillen zo groot zijn, als we weten dat meisjes nog steeds ontmoedigd worden voor beta-vakken en dat veel meisjes nog altijd denken dat techniek iets is voor jongens, dan is het luiheid van denken om te zeggen: dat willen meisjes toch zelf? Waarom denken ze dat? Het gaat om beeldvorming. Pas als de koppeling met man en vrouw niet meer wordt gemaakt, is er keuze in vrijheid."

Sprekt hier ook enige frustratie uit? U deed zelf hbs-A, de talentkant, en daarna rechten, een leuke studie voor meisjes.

"Nee, ik ben heel blij met het vak als criminoloog dat ik uiteindelijk heb gekozen. Mijn moeder heeft ons opgevoed met twee regels: je moet je hersens gebruiken en je moet voor jezelf kunnen zorgen. Zij was een dochter van redelijk bemiddelde ouders en heeft het altijd betreurd dat haar ouders vonden dat zij niet hoefde door te leren. Ze had verbitterd kunnen worden, maar ze heeft die teleurstelling opzij gezet en haar tien kinderen gestimuleerd, heel mooi.

"Op de hbs koos ik zeer tegen de zin van mijn moeder voor de alfa-kant. Ik denk dat dat komt door een voorval met een wiskundedocent. Hij zei: je bent goed in wiskunde, dan ben je ook vast goed in het bord schoonmaken. Ik weigerde dat te doen. Door die opdracht het bord te vegen, zette hij mij als meisje ongehoorlijk op mijn plek. Dat was heel krenkend. Met wiskunde, bèta, wilde ik niets meer te maken hebben. Dat heeft me voor de alfakant doen kiezen, al vond ik dat dodelijk saai. Na de hbs wilde ik naar de pedagogische academie, mijn vader was ook onder-

De Aletta's van Nu

Maandag wordt voor de tweede keer de Aletta van Nu-prijs uitgereikt, vernoemd naar Aletta Jacobs (1854-1929), de eerste vrouw die in Nederland een plek bevocht in de collegebanken. Ze studeerde aan de Rijksuniversiteit Groningen af als arts. In 2010 ging de prijs naar Laamia Elyounoussi en Yesim Candan. De genomineerden voor dit jaar:

Josje Feller (24), oprichtster van Vrouw & Passie, een site en een magazine die vrouwen inspireren 'te doen wat ze echt willen doen.'

Shirin Musa (35), oprichter van Femmes for Freedom, een organisatie die zich inzet voor vrouwen die gevangen zitten in een religieus huwelijk.

Moenira Shirwa (25), werkt bij het COC, en is de drijvende kracht achter Respect2Love, voor lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders met een multiculturele achtergrond.

Josje Feller
Vrouw & Passie

Shirin Musa
Femmes for Freedom

Moenira Shirwa
Respect2Love

extremen op een continuüm. We willen voorbij simpele redeneringen komen over mannen en vrouwen als biologisch verschillende wezens. Dat is een simplificatie die geen recht doet aan verlangens en wensen die mensen hebben. Het is heel spannend, want deze tegenspraak vereist denkkracht. Dat neemt niet weg dat er maatschappelijk wel verschillen zijn, er is achterstand van vrouwen.

Jonge vrouwen zien u aankomen: vrouwen hebben in Nederland dezelfde rechten als mannen.

"Ja, ik zie dat ook in mijn familie, bij een nichtje uit de bèta-hoek. Ze vindt mij best een leuke tante, maar ze be-

Zolang vrouwen en mannen stereotiepe keuzes maken, vrouwen gemiddeld acht procent minder verdienen voor gelijk werk en zolang vrouwen systematisch en disproportioneel slachtoffer worden van geweld en verkrachting, zolang hebben we geen gelijkheid. Maatschappelijke en culturele krachten sturen mannen en vrouwen naar verschillende trajecten. Als je gelijke rechten hebt, zijn ze nog niet gerealiseerd. Het gaat om de praktische vertaling. De feitelijke ongelijkheid is nog niet opgeheven."

Is het nu niet aan de vrouwen zelf, om keuzes te maken die bij henzelf

'Mijn moeder heeft mij met twee

regels opgevoed: je moet je hersens gebruiken en je moet voor jezelf zorgen.'

FOTO MAARTJE GEELS

wijzer. Dat heeft mijn moeder verboden. Ze had die hbs-A laten passeren, maar toen greep ze in. Ze wilde dat ik mijn talenten ontwikkelde. Ik wist niet wat ik moest studeren. 'Dan bedenk je het maar', zei ze, 'maar je gaat naar de universiteit.'

Verwachte uw moeder niet dat uzelf ook moeder werd?

'Nee, ik heb van haar geen enkele druk ervaren. Of je kinderen wilde, liet ze aan onszelf over. Ik heb ze niet zelf gekregen, zo is het gelopen. Ik ben nu wel voogd van de drie kinderen van mijn broer. Ik ben nauw bij hen betrokken, zij zijn deel van mijn leven. Ik vind het belangrijk contact te hebben met de volgende generatie, ik doe dit werk uiteindelijk ook omdat ik hoop dat het voor de volgende generatie beter wordt. Kinderen houden je scherp, kinderen zijn gewoon heerlijk. In mijn omgeving zijn er heel veel varianten op het traditionele gezin. Ik ben ook iemand die een andere vorm heeft gekozen.'

U was eerst hoogleraar interpersoonlijk geweld, nu werkt u bij een instituut dat zich bezighoudt met meisjes en techniek, vrouwen en werk. Zijn dat geen luxeproblemen?

'Zeker niet! Hier komt alles samen, voor mij als wetenschapper, als mens en als vrouw. Ik ben helemaal happy met wat ik hier doe, we bestrijken een heel breed terrein. In de jaren zeventig lag in het feminisme het accent op wat niet was bereikt, wat fout was. Nu is de problematiek complexer, en gelaagder. Maar als iets niet los kan worden gezien van discriminatie en stereotypering, dan is het geweld. Geweld tegen vrouwen zou niet voorkomen als we geen culturele erfenis hadden waarin vrou-

'Ik zou een elfde gebod willen toevoegen: gij zult niet verkrachten'

wen als tweederangsburgers en als seksobject worden bekeken. Tenminste de helft van de vrouwen heeft met geweld te maken, ook in Nederland. Verkrachting binnen het huwelijk is nog maar sinds 1991 strafbaar. Maar die bepaling heeft nog nooit iemand ervan weerhouden die te schenden. Het gaat om veranderen van sociale normen. In mijn jeugd in het katholieke Limburg leerde ik het zesde gebod: gij zult geen onkuisheid doen. Ik zou dat willen vervangen, of een elfde gebod toevoegen: gij zult niet verkrachten. Verkrachting is gewoon geworden in oorlogssituaties en het neemt ook in vreedstijd epidemische vormen aan. Hoe komt het dat het zo lang duurt voordat we erin slagen dat te veranderen? Terwijl wij hier zitten te praten worden in Syrië vrouwen verminkt en verkracht. EUTopman Van Rompuy zei in een gesprek met president Morsi van Egypte dat hij achter de Egyptische jeugd staat. Ik roep Van Rompuy op zich tegen de Syrische president Assad uit te spreken over de verkrachtingen, en te zeggen dat hij achter de vrouwen staat. Dat zou een gebaar zijn van de internationale gemeenschap. Als je vindt dat verkrachting niet mag, doe er dan wat aan.'